

Migratie naar Europa valt niet tegen te houden

Is vrije migratie een bedreiging van de verzorgingsstaat? Of zorgt vrije migratie voor meer welvaart doordat vraag en aanbod van arbeid zo op elkaar kunnen aansluiten? Alleen al het stellen van deze vragen is in zekere zin bevrijdend. Het Europese, maar zeker het Nederlandse debat over migratie wordt gevoerd vanuit een schuttersputje. De aandacht gaat uit naar beheersing en beperking. Waarbij 'migranten' doorgaans als profiteurs worden afgeschilderd – cultureel een bedreiging, economisch een verliespost en sociaal ongewenst. Dat Nederland (en Europa) niet gewend is grote groepen migranten op te nemen, kan deze houding verklaren. Voor Europeanen lag 'de Nieuwe Wereld' altijd elders.

Nu is het oude continent zelf het beloofde land. En dat zorgt voor een benauwd publiek debat, vaak met afkeer van vreemdelingen als grondhouding. Die zouden immers anderen, uit eigen kring, kunnen verdringen. Dus liever geen Afrikaanse oogstarbeiders. Alleen kennismigranten, buitenlandse academici met drie jaar werkervaring, zijn nu in theorie welkom. Binnen de Europese Unie wordt voor hen gedacht aan een 'blue card', een werkvergunning naar Amerikaans voorbeeld. De gedachte dat ook laaggeschoolden een bijdrage kunnen leveren, wordt niet toegelaten.

Zoals de Verenigde Staten worstelen met illegalen uit Mexico, weet ook de Europese Unie niet wat ze met de toeloop van laaggeschoolden moet beginnen. Voor een Europees immigratiebeleid heeft de Europese Commissie al jaren geleden een blauwdruk gemaakt. Maar verder dan het voornemen tot een uniform Europees asielbeleid in 2010 zijn de lidstaten nog niet gekomen. Daarmee los je het probleem niet op.

Grenzen zullen poreus blijken zolang er arbeidsvraag is. Intussen stagneert en vergrijst de Europese bevolking. Volgens de EU zal in 2050 eenderde van burgers ouder dan 65 zijn. Tegen die tijd worden 20 miljoen vacatures verwacht. Nu zijn er al zo'n 8 miljoen illegale migranten in Europa. De Raad van Europa schat dat er jaarlijks ruim 50.000 in wankele bootjes trachten de Middellandse Zee over te steken. Europa antwoordt met een harder beleid. Zo wordt het lidstaten toegestaan illegalen anderhalf jaar op te sluiten. Helpen zal het allemaal niet, zo betoogde onlangs sociaal-geograaf Hein de Haas in deze krant. Uit onderzoek blijkt dat migratie niet valt te keren. Alleen beheren is een optie.

De pragmatische houding van Australië lijkt veel verstandiger. De afgelopen drie jaar liet dat land behalve 28.800 accountants, ook 6.500 koks, 2.800 kappers, 800 metselaars, 600 loodgieters en 300 timmerlieden toe. Geselecteerd op onder meer leeftijd en diploma, precies naar behoefte van de nationale arbeidsmarkt. Europa zou ook baat hebben bij zo'n gereguleerde toelating van laaggeschoolden. De paradox waarop De Haas wijst, is dat het huidige strenge beleid permanente vestiging aanmoedigt en migranten van terugkeer weerhoudt. Hoe vrijer de arbeidsmigratie, hoe meer baat ontwikkelingslanden er zelf bij hebben.

Een vrijer migratiebeleid kan selectief zijn, mensensmokkel ontmoedigen, arbeidsmarkten beter laten functioneren en welvaart verspreiden. Dat vraagt wel om een radicaal andere blik op de 'vreemdeling' aan de deur. Fort Europa is een illusie.

De stelling van Hein de Haas

Ook een politiestaat brengt migratie niet onder controle

NRC – 11 april 2009 - Vorige week verdronken weer honderden migranten die de EU probeerden te bereiken. Is het migratiebeleid failliet? Een debat tussen Folkert Jensma en sociaal-geograaf Hein de Haas*).

Folkert Jensma: *Mijn stelling is dat we migratie uit Noord-Afrika in beginsel moeten zien tegen te houden.*

Hein de Haas: "Dat is een natuurlijke reflex. Staten willen reguleren wie er bij mag horen en wie niet. Maar historisch is migratie altijd onbeheersbaar geweest. Zeker voor democratische rechtsstaten. Die kunnen migratie maar in beperkte mate sturen."

Ach kom, je kunt grenzen toch bewaken?

"Migratie hangt voornamelijk samen met economische groei. Tweederde van defluctuatie in immigratie naar Nederland sinds 1976 is daarmee te verklaren. Dat is statistisch buitengewoon hoog. Dat toont aan hoe beperkt migratie te sturen is. Rijke landen trekken migranten aan. Zolang we welvarend blijven is het onvermijdelijk. Leg je erbij neer."

Bij beelden van migranten in bootjes krijg ik het idee dat de EU wordt overspoeld.

"Die bootjes zijn onbelangrijk. Ik weet uit mijn interviews in Marokko dat zo'n oversteek de minst populaire methode is. Als je niet met een visum kunt binnenkomen, probeert men zich te verstoppen in het busje van een ander, op een vrachtwagen of een groot containerschip. We zien de dramatische gevallen. Uit onderzoek blijkt dat er jaarlijks enige tienduizenden met die bootjes gaan, ongeveer 1 tot 2 procent van de totale migratie naar de EU."

Loopt Afrika leeg richting EU?

"Dat is totaal bezijden de waarheid. De migratie is de laatste jaren niet enorm toegenomen. Er is al dertig, veertig jaar een structurele migratie van Noord-Afrika naar Europa. Het was voor Marokkanen tot 1991 trouwens doodgewoon om een paar maanden per jaar als oogstarbeider in Spanje te werken en daarna weer terug te keren. Pas toen het Schengenvisum werd ingevoerd, ontstond het probleem. Toen konden ze geen ferry meer nemen, maar moesten ze illegaal met vissersbootjes. Het migratiebeleid is deel van het probleem."

Daar denken de beleidsmakers zelf heel anders over - migranten verstoren de arbeidsmarkt. Het zijn 'gelukzoekers' die hier ook voor onveiligheid zorgen. Daar moet een hek voor.

"Politici willen de illusie creëren dat ze het in de hand hebben. Maar het is symboolpolitiek. Ik begrijp ook wel dat het politieke zelfmoord is als je roept: gooi de grenzen maar open voor laaggeschoolde migranten. Maar illegale migratie bestaat en wordt in Europa in hoge mate getolereerd. Het is smeerolie voor de economie."

Dus vreemdelingenbeleid heeft geen effect?

"Het heeft zeker effect, maar dan wel averechts. De kosten en de risico's voor de migranten

nemen enorm toe. De neiging om zich ook permanent in Europa te vestigen is er sterk door gegroeid. Ook werden de routes steeds diverser. Eerst probeerde men het alleen bij de Straat van Gibraltar. Nu moeten er duizenden kilometers kust bewaakt worden. Onmogelijk! Het menselijk lijden is erger geworden. Het aantal legale migratiekanalen is afgenomen, dus gaat men meer illegaal.”

Een streng toelatingsbeleid maakt het probleem groter?

”Feitelijk maken we het lager opgeleide migranten ook moeilijker om terug te keren. Eenmaal binnen, wil men niet meer terug. Beleidsmakers hebben best in de gaten dat er een enorme kloof gaapt tussen papier en de werkelijkheid. Maar het gaat ze in eerste instantie om het wekken van de indruk dat alles onder controle is. Acties met patrouilleboten van de EU zijn gericht op de media. Laten zien dat mensen worden teruggestuurd. Electoraal begrijp ik dat. De publieke opinie verzet zich.”

Maar u vindt het onzin.

”Als je naar langere termijntrends kijkt, economisch en demografisch, dan kun je er niet omheen dat er aan de onderkant van de arbeidsmarkt een vraag is die migranten opvullen. Dan zal je als politicus de moed moeten hebben om dat over het voetlicht te brengen. Aan die moed is nu gebrek. Er is een patstelling.”

Ik laat die illusie nog niet los. Illegale migratie moet te stoppen zijn.

”Ik denk dat je het nooit kunt oplossen. Er is al in 1979 aangetoond dat een groot deel van de Marokkaanse arbeiders destijds technisch illegaal naar Nederland is gekomen. Die kwamen niet via officiële rekrutering, maar langs de natuurlijke weg. Via familierelaties of direct door werkgevers. Achteraf reguleren door de overheid is altijd deel van het beleid geweest. En dat is het nog. Je moet niet de illusie hebben dat illegale migratie valt uit te bannen. Staten willen geen grote bevolkingsgroepen waar ze geen zicht op hebben. Dus neigt men uiteindelijk toch naar regulering. Als je wat wilt doen aan de doden, aan het lijden, aan de enorme kosten, dan moet je meer legale kanalen scheppen voor laaggeschoolde arbeid.”

Ik dacht dat we daarvoor de EU naar het Oosten hebben uitgebreid?

”Ook dát is een illusie. De demografie van Oost-Europese landen implodeert nog harder dan bij ons. Het arbeidsoverschot daar is hoogstens tijdelijk. Je ziet nu al dat de Polen terugkeren omdat hun economie hard is gegroeid. De voorspelling dat de arbeidsmigratie van buiten de Unie zou inzakken door de uitbreiding van de EU is ook niet uitgekomen.

”Bij kennismigratie is er nu een beleidsdoorbraak. Dat is heel positief. Maar bij laaggeschoolde arbeid zijn we nog steeds in 'staat van ontkenning'. Die arbeidsvraag zal blijven. En zal trouwens in toenemende mate arbeid uit de landen bezuiden de Sahara trekken. Marokko en Turkije zitten nu ook in een demografische overgang. De geboortecijfers dalen. Het arbeidspotentieel neemt er af. In die landen vestigen zich nu ook migranten om in de bouw rotwerk te doen.”

Als je het niet kunt oplossen, kun je er dan helemaal greep op krijgen?

”Je moet het niet ontkennen en je moet niet denken dat migranten teruggaan. Dat hebben we in de jaren 70, 80 wel gedaan. Migratie gaat gewoon door. Dus moet je een beleid maken dat migratie aan de onderkant van de arbeidsmarkt reguleert. Daardoor zal je vermogen om als staat te bepalen wie binnenkomt, groeien. Wat je nu doet, is officieel ontkennen dat die vraag

bestaat. Dan verlies je juist de greep.

"We hebben de afgelopen decennia de arbeidsmarkt gedereguleerd, grensverkeer vrijgemaakt, handelsverkeer geliberaliseerd. Dat staat haaks op de wens naar meer regulering van migratie."

Als je meer ongeschoolde arbeid toelaat, verdring je de autochtonen.

"Nee, dat is niet zo. In alle westerse landen is er werk dat autochtonen bijna per definitie niet willen doen. Dat heeft met status te maken, met sociale zekerheid, met minimumloon.

"We kennen allemaal het zwarte werk in de landbouw en de huizenbouw – de groei zit in de huishoudelijke arbeid. Ook in Nederland is dat 'verzwart'. Steeds vaker zijn dat illegale migranten. Dat komt ook doordat steeds meer vrouwen en jongeren werken. Zij vormden traditioneel de huishoudelijke hulpen en de oogstarbeiders. Migratie is hiermee vervlochten. Zonder dit soort hulp kunnen economieën eigenlijk niet meer draaien."

Van migratiebeleid mag je dus geen hoge verwachtingen hebben.

"Migranten komen alleen als er een vraag is naar arbeid. Dat beeld van een enorme toevloed aan doodarme gelukzoekers vertekent. Alsof de oorzaak de misère van armoede, verdroging of oorlog zou zijn. De armsten kunnen het zich sowieso niet permitteren te migreren. Afrikanen komen af op arbeid, niet op de verzorgingsstaat. Want daar hebben ze geen toegang toe. Willen we hier een agrarische sector? Dan houd je een vraag naar oogstarbeid.

"Migratiebeleid heeft weinig invloed op de vraag óf mensen komen, maar wel hóe ze komen: via de Canarische eilanden of via Italië. Of je het wilt of niet, migratie komt toch. Alle rijke, hoogontwikkelde democratieën hebben het."

Dat is dan de oplossing. Word een politiestaat!

"Saoedi-Arabië wordt weleens genoemd als een land dat migratie onder controle heeft. Dat land heeft zich inderdaad niet verbonden aan mensenrechtenverdragen. Maar zelfs in Saoedi-Arabië vestigen zich Nigeriaanse migranten illegaal. Die blijven dan in Mekka hangen na de Hadj."

Aan pardonregelingen valt ook bij restrictief beleid niet te ontkomen?

"Als je dat weigert, ontstaat er een nieuwe onderklasse. Dat gevaar is reëel in Europa. In Nederland zijn naar schatting tussen de 60.000 en 120.000 illegalen. Niet ieder van hen zal zich hier vestigen. Maar je ziet wel dat er door de koppelingswet steeds meer uitsluiting plaatsvindt. Migranten krijgen ook kinderen. Als je ze lang uitsluit, creëer je een nieuw integratieprobleem. Je doet er verstandig aan om de facto-vestigings te legaliseren. Van gastarbeiders is ook te lang volgehouden dat ze wel terug zouden gaan. Illegale migranten zou je een gefaseerde toegang tot vestigingsrechten kunnen bieden. Die kun je voorwaardelijk maken: dat mensen bijvoorbeeld moeten participeren. Fouten uit het verleden hoef je niet te herhalen. Zorg ervoor dat deze mensen integreren."

Maar dan krijgen we aanzuigende werking.

"Nee. Migratie wordt gestuurd door de vraag naar arbeid. Als je kapper bent of loodgieter, laat Australië je graag toe. Daar wordt vrij rationeel gekeken naar wat er nodig is. Je krijgt punten voor je leeftijd, opleiding, beroep. Dat is veel beter dan onze manier. De mensen aan wie behoefte is, geef je middelen om te integreren. Die koppelingswet is één van de domste dingen

die we ooit gedaan hebben. Op termijn creëren we een groot probleem van sociale cohesie.”

Wat is de beste manier om migratie te controleren?

”Uit de EU treden, onze handelsakkoorden opzeggen, uit de Raad van Europa stappen en alle mensenrechtenverdragen opzeggen. En daarna proberen om ons nationaal inkomen flink omlaag te brengen.”

En een hek om Europa, net als tussen de VS en Mexico?

”Dat is symboolpolitiek. Zolang er vraag naar arbeid is, vinden migranten altijd een andere weg om binnen te komen. En zo'n hek zullen die migranten dan eerst wel zelf moeten helpen bouwen.”

Uit de NRC 11/04/2009; rubriek 'Opinie & Debat'.

*) Hein de Haas is migratiewetenschapper; zie www.heindehaas.com. Folkert Jensma was tien jaar lang hoofdredacteur van de NRC; zie http://nl.wikipedia.org/wiki/Folkert_Jensma